

Prefață

Ideea de la care pornește lucrarea de față este cercetarea ca proces creativ ce presupune aplicarea în practică a unor metode și tehnici specifice, o încercare de a aduce soluții pentru rezolvarea situației dificile în care se află arheologia românească. Nu ne propunem să discutăm paradigma ei științifică, deși aceasta ar putea fi o discuție mai mult decât interesantă. Nici nu insistăm asupra modului de concepere, planificare sau punere în practică a cercetării în sine. Considerăm însă că adaptarea și aplicarea unor tehnici de planificare, coordonare și control - care și-au dovedit eficiența în planul economiei concurențiale - specificului arheologiei, poate avea efecte pozitive.

Din punct de vedere teoretic, presiunea tot mai mare a factorilor economici, concurența susținută în vederea obținerii finanțării din bani publici și creșterea valorii forței de muncă, au produs un decalaj tot mai mare între „sistemul economic” al arheologiei și sistemul economic global care s-a modificat/restructurat, pentru a se adapta și transforma într-un mecanism, care funcționează pe baza regulilor economiei de piață.

Practic, cercetarea arheologică, în cea mai mare parte, nu este preocupată să-și asigure supraviețuirea și independența economică. Rezultatul este un dezechilibru între finanțarea, punerea în practică și valorificarea cercetării arheologice față de alte domenii ale societății românești. Ritmul lent al arheologiei, marcat de refuzul de a schimba atitudini, mentalități și acțiuni - duce la sincope majore care pot afecta pe termen lung cercetarea în acest domeniu.

Cele ce urmează constituie în mare parte un exercițiu teoretic, dar în același timp și o propunere: aceea de a încerca adaptarea mecanismului de funcționare a arheologiei la economia contemporană și la sistemele sale de gestiune.

Arheologia poate fi considerată un „produs cultural” –rod al muncii noastre, având caracteristici speciale, ce înglobează muncă, pasiune și multă știință. Așadar, trebuie găsite toate mijloacele, metodele, modelele și pârghiile pentru a deveni eficienți, ancorați în realitatea societății, utilizând intensiv resursele de care dispunem.

Cunoașterea acestor eforturi îndelungate care cer mult sacrificiu arheologilor este o cerință importantă a zilelor noastre. Acest lucru presupune dezvoltarea unei strategii de

marketing care să asigure promovarea, o strategie care să convingă publicul că această muncă este extrem de interesantă și frumoasă și că merită să fie cunoscută și apreciată de marele public.

O asemenea perspectivă asupra arheologiei poate fi utilă, în sensul identificării unor soluții care să asigure supraviețuirea, cunoașterea și promovarea acestei meserii, într-un context în care pasiunea și dăruirea unui grup de oameni nu mai sunt suficiente.

În Europa, nivelul și costul proiectelor arheologice din ultimele trei decenii¹, a demonstrat nevoia de introducere a unor proceduri specifice managementului în gestionarea proiectelor arheologice.

Înainte de 1989, proiectele arheologice aveau o amploare mai redusă. Planificarea unei săpături arheologice, estimarea costurilor și selecția materialului arheologic erau mai ușor de gestionat. Introducerea procedurilor de management - considerate până acum implicite, perpetuate prin cutume mai mult sau mai puțin unitare, a devenit necesară pentru viitorul și prestigiul ei.

Trebuie precizat de la bun început că toate aceste proceduri, standarde și tehnici arheologice, nu se pot substitui în nici un fel metodei științifice. Ele nu constituie o obligație, dar pot constitui un moment de răscruce în domeniul arheologiei prin intenția de reformă și de înmprospătare a acestui domeniu.

Uniunea Europeană a introdus deja norme juridice și în legislația comunitară a mediului, în afara celor conținute de Convenția La Valetta, care au început să producă schimbări în arheologia europeană. Este cunoscut deja faptul că în vestul Europei problemele provocate de creșterea numărului șantierei au devenit acute: cine lucrează pe aceste șantieri, cine le verifică, ce facem cu tonele de descoperiri, cum trebuie standardizate procesele arheologice, cum asigurăm păstrarea arhivelor de săpătură etc. Unii dintre arheologi vor evita să se gândească la aceste lucruri, considerând că nu îi vor afecta pe ei sau că sunt chestiuni trecătoare, care țin de modă. Așa cum colegii noștri vestici știu deja, acesta nu este însă decât un exemplu clasic de "wishful thinking".

¹ De exemplu, în Suedia este estimat că în ultimii 10 ani au fost treizeci de milioane de coroane suedeze, în Danemarca anual se investesc cca. 5 mil. USD, în Marea Britanie se estimează cca. 60 milioane lire sterline în cinci ani, în Franța circa 10 mil. euro anual etc

Pe de altă parte, există o tendință din ce în ce mai răspândită a ordonatorilor principali de credite (autorități centrale sau locale) de a numi la conducerea instituțiilor subordonate persoane cu pregătire economică, sau măcar având cunoștințe manageriale, fie ele chiar și limitate la cunoașterea legislației europene și a unor elemente de management de proiect. Această situație are la origine două cauze obiective determinate de procesul de integrare europeană a României:

- a. utilizarea de fonduri europene conform anumitor cerințe economice impuse de finanțatori.
- b. nevoia de a aplica metode și tehnici manageriale recunoscute și folosite pe plan european pentru a putea asigura controlul utilizării acestor fonduri.

Toate acestea au implicații majore asupra mentalității celor care gestionează fondurile europene. Iată de ce, introducerea și utilizarea anumitor proceduri manageriale se face tot mai acut simțită și în domeniul patrimoniului cultural național, de la nivel central până la nivelul unui proiect specific. Dacă în cazul instituțiilor cu atribuții la nivel economic aceste mutații s-au produs deja, în cel al instituțiilor culturale procesul este întârziat. Totuși, aderarea la structurile europene este plasată într-un orizont destul de apropiat, ceea ce înseamnă că momentul în care aceste cerințe vor deveni obligatorii nu este departe. De aceea este necesar ca și în acest domeniu să avem în vedere adaptarea procedurilor științifice la cele de management economic, pentru a evita în viitor excluderea din acest sistem.

În arheologia românească, cercetătorii sunt preocupați aproape în exclusivitate de obținerea fondurilor pentru săpătură, dar nu demonstrează decât arareori că îi interesează și modul în care cheltuiesc acești bani. Una dintre explicațiile acestei atitudini este subfinanțarea șantierelor. Totuși, chiar și în cazurile alocării unor sume importante am putut constata că – în afara fondurilor cheltuite pentru achiziționarea de unelte – toți banii au fost cheltuiți pentru săpătură (plata muncitorilor zilieri).

Lipsa de proiecte tematice la scară regională („proiectul” Coconi este și acum un exemplu singular de cercetare tematică!), prea puțin numeroasele proiecte importante pluri/multi/inter/transdisciplinare, refuzul aproape cu obstinație de a lucra în echipă,

inexistența dezbaterilor asupra problemelor și orientărilor teoretice, lipsa de preocupare pentru valorificarea publică, totalul dezinteres pentru popularizarea profesiei, toate acestea încununate de lipsa unui învățământ superior de specialitate, au efecte dintre cele mai nocive.

De exemplu, am constatat că sunt posibile cazuri în care un director de muzeu concediază toți arheologii sau că sunt desființate muzee întregi, fără ca cineva să protesteze. Dezinteresului arheologilor față de public i se va răspunde mereu cu lipsa de interes a publicului pentru această meserie.

Toate cele enunțate mai sus ne-au convins să facem acest prim pas spre adaptarea unor concepte manageriale la gestionarea proiectelor de cercetare arheologică.

Principiile de management sunt general valabile. Ele pot fi aplicate oricărei activități care presupune utilizarea de resurse financiare, materiale și umane importante. Acesta este, de altfel, și cazul proiectelor arheologice care presupun un volum mare de săpături pentru că astfel de proiecte, lineare sau de suprafață, implică costuri mari, al căror control este o sarcină dificilă pentru orice arheolog obișnuit cu constrângerile bugetare curente.

Ne-am propus prin aceasta să dinamizăm și să facilităm discuțiile referitoare la *evaluarea, monitorizarea, controlul și diseminarea publică* a cercetărilor arheologice. Desigur, adoptarea acestor principii nu va fi ușoară și va fi contestată de unii, dar cu siguranță le va da de gândit. Suntem însă convinși că în viitor, vor apărea tot mai multe elemente care să favorizeze aplicarea proceselor teoretice descrise.

Așadar a sosit și pentru noi momentul schimbărilor majore în arheologia românească. Să acceptăm provocarea.